

9. Шматко Н. А. Габитус в структуре социологической теории / Н. А. Шматко // Журнал социологии и социальной антропологии. – СПб.: СПб. ун-т, 1998. – Т.1, №2. – С.60–70.

10. Шюес К. Анонимные силы габитуса / К. Шюес / пер. с англ. О. Назаровой. – М.: Логос, 1999. – №10. – С.4–13.

11. Элиас Н. Общество индивидов / Н. Элиас. – М.: Политиздат, 2001. – 336 с.

12. Hantington S. The Soldier and the State: The Theory and the Politics of Civil–Military Relations. – Cambridge, MA: Harvard, 1957. – 85 p.

13. Janowitz M. The Professional Soldier. – Free Press Glencoe, 1964.

References

1. Bourdieu P. *Struktury, habitus, praktiki* / P. Bourdieu // *Sovremennye socialnyje teorii*. – Novosibirsk, 1995.

2. Danilova N. Ju. *Armija i obshhestvo: principy vzaimodejstvija* / N. Ju. Danilova. – SPb.: Norma, 2007. – 344 s.

3. Drejling R. K. *Vojennaja psihologija kak nauka* / R. K. Drejling // *Rossijskij voennyj sbornik. Vyp.13. Sost. I. V. Domnin*. – М.: VU; *Nezavisimyj voennyj-nauchnij centr «Otechestvo i vojn»*; *Russkij put'*, 1997. – S.156–166.

4. Kalagin Ju. A. *Aktual'ni problemy voennoji sociologii: navch. posib.* / Ju. A. Kalagin. – H.: HUPS, 2016.

5. Kl'ajin. *Byvsheje oficery-kontraktniki bundesvera na grazhdanskoj sluzhbe: Referat*. – М.: VU, 1986.

6. *Professional'naja armija za rubezhom*. – М.: In-t voennoj istorii MO RF, 1993.

7. Rajs G. *Vojennije v uslovijah demokratii: Referat* / G. Rajs. – М.: VU, 1996.

8. Timofejeva M. A. *Lichnost' cheloveka na vojne* / M. A. Timofejeva // *Rol' lichnosti v istorii: real'nost' i problemy izuchenija: nauchn. sb. (po materialam 1–j Mezunar. nauchno-praktich. Internet-konferencii)* / otv. red. V. N. Sidorov. – Minsk: BGU, 2011. – S.27–29.

9. Chmatko N. A. *Gabitus v structure sociologicheskoi teorii* / N. A. Chmatko // *Zhurnal sociologii i social'noj antropologii*. – SPb.: SPb. un-t, 1998. – Т.1, №2. – С.60–70.

10. Chues K. *Anonimnye sily gabitusa* / K. Chues / per. s angl. O. Nazarovoj. – М.: Logos, 1999. – №10. – С.4–13.

11. Elias N. *Obchestvo individov* / N. Elias. – М.: Politizdat, 2001. – 336 s.

12. Hantington S. *The Soldier and the State: The Theory and the Politics of Civil–Military Relations*. – Cambridge, MA: Harvard, 1957. – 85 p.

13. Janowitz M. *The Professional Soldier*. – Free Press Glencoe, 1964.

Sevruk I. I., PhD, Associate Professor, Associate Professor of the Social and Law subjects Chair of the National Academy of the National Guard of Ukraine (Ukraine, Kharkov), sevruk-irina@rambler.ru

The methodological meaning of the concept «habitus» and the objectives of the social structuring of the officer's personality

The article analyzes the methodological significance of the concept «habitus» for the practice of the social control over the process of the officer's identity structuring. It reveals the interpretation of the construct «habitus» in modern philosophical tradition, traces the interaction of subjective (experience) and objective (membership of a particular social group, life position, etc.), the peculiarities of habitual behavior.

Particular attention is paid to the methodological importance of interpretation of habitus in the sociology of figurations by N. Elias, who understands the habitus first of all as a result of the structuring of social identity. It is shown that under the modern conditions of reforming the Ukrainian army a special role is taken by the practice of social structuring of a personality, among which a special place is taken by the practice of training and education, should belong to ones, aimed at creating a balance of professional and social, civil components. The habitus of an officer as a soldier-and-citizen, in whose system of values, attitude, behavior and appearance the ideas of patriotism and the rule of law are fixed should be formed.

Keywords: habitus, habitual behavior, social structuring of the officer's personality, the practice of social structuring of a personality, upbringing, education.

УДК 378.4.014.521

Чорнойван Я. В.,
кандидат філософських наук, старший науковий співробітник, Центр дослідження релігії НГУ ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ),
y.v.chornoivan@npu.edu.ua

ДЕРЖАВНА АКРЕДИТАЦІЯ ВИЩИХ ДУХОВНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УКРАЇНІ

Розглядаються питання акредитації та ліцензування вищих духовних навчальних закладів в Україні. Автор проводить аналіз основних нормативно-правових актів з даного питання – Законів України «Про свободу совісті та релігійні організації» та «Про вищу освіту», які регламентують діяльність закладів богословської освіти. Указані документи зберігають один із центральних принципів української освітньої політики – відокремлення держави та церкви.

Сьогодні в Україні розпочато процес державного визнання документів про вищу духовну освіту, наукові ступені та вчені звання, виданих вищими духовними навчальними закладами. На законодавчому рівні закріплено виділення нової галузі наук – «Богослов'я». З'явилися можливості для працевлаштування випускників духовних академії, семінарій та інших релігійних закладів вищої освіти на державних посадах. Все це знаменує собою нову епоху в розвитку вітчизняної освіти та науки, зокрема богослов'я.

Ключові слова: богослов'я, акредитація, вищі духовні навчальні заклади, Закон України.

Зняття «радянської завіси» у справах релігії в Україні з часу проголошення її незалежності мало колосальний відгук у релігійних організацій на території нашої держави. Активність релігійних громад розширилася на всі види їх діяльності. Цікавим аспектом розвитку релігійних конфесій в Україні ми вбачаємо у сфері релігійної освіти, зокрема богослов'я. Особливо актуальною дана тема є з огляду на процеси у державній освітній політиці, а саме з прийняттям нового Закону України «Про вищу освіту».

Тема релігійної освіти широко висвітлена переважно в зарубіжній науковій літературі – С. Леїрд, Ф. Шелдрейк, Х. Адана, Г. Лоукс, М. Грімміт, Н. Смарг. З російських дослідників варто виділити напрацювання Ф. Козирева, І. Галицької, І. Метлика, І. Понкіна.

Вивчення питання релігійної освіти та дослідження його місця у різних конфесіях займають місце у доробку авторитетних українських релігієзнавців – В. Бондаренко, В. Єленський, М. Закович, Ю. Заячук, М. Кобрин, Г. Коцур, М. Маринович, В. Маліборський, Н. Мозгова, А. Кислий, Г. Погромська, Г. Тітова, Л. Филипович, М. Шкрібляк та ін.

Серйозними дослідниками у сфері вітчизняного богослов'я на сьогодні вважаються А. Баумейстер, С. Бортник, архім. Кирило (Говорун), С. Санніков, Р. Соловій, М. Череноков, Ю. Чорноморець та ін.

Експертами в дослідженні розвитку богословської науки та освіти в Україні є В. Хромець. Дослідження питання державної акредитації духовних закладів освіти є напрацюваннями Ю. Решетнікова, В. Хромця, Т. Дятлика та ін.

Метою даного дослідження є аналіз законодавчого статусу богословської освіти в Україні, зокрема дослідження процесу державної акредитації вищих духовних навчальних закладів та території України.

Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» на протязі 25 років з часу свого прийняття у 23 квітня 1991 р. пройшов різні стадії доопрацювання. Даний нормативно-правовий акт отримав назву Закон Української РСР «Про свободу совісті та релігійні організації». Після прийняття «Акту незалежності України» 24 серпня 1991 р.

Відповідно до розвитку державної політики України, з розширенням досвіду управління новим, після радянських реалій, для суспільного життя явища – свободи релігійної діяльності, текст даного нормативно-правового акту, окремі його статті вимагали реформ, коректив, що відповідали б міжнародним правовим нормам у питанні релігії та вимогам сучасності. Відтак, до Закону вносились зміни 11 разів – у 1992, 1993, 1995, 1996, 2003, 2009, 2012, 2014 рр. В основному редакція документу відбувалася у вигляді технічних правок. Проте з'являлись і суттєві доповнення або зміни положень Закону [1]. З цих змін нас у ході дослідження цікавлять саме ті, що стосуються релігійної освіти та регулювання релігійними закладами освіти.

Стаття 5 «Відокремлення церкви (релігійних організацій) від держави». Головне положення цієї статті полягає у відокремленні церкви (релігійних організацій) від держави: «Церква (релігійні організації) в Україні відокремлена від держави» [8]. Відтак, держава обмежує свої повноваження у втручанні у внутрішню діяльність релігійних організацій, якщо така діяльність не суперечить іншим законам України: «Держава не втручається у здійснювану в межах закону діяльність релігійних організацій, не фінансує діяльність будь-яких організацій, створених за ознакою ставлення до релігії» [8]. Важливо зауважити, що за цією статтею всі релігійні організації визнаються рівними перед законом, без надання переваги будь-якій з них у будь-якому з питань державної політики: «Усі релігії, віросповідання та релігійні організації є рівними перед законом. Встановлення будь-яких переваг або обмежень однієї релігії, віросповідання чи релігійної організації щодо інших не допускається» [8]. Також Законом стверджено: «Релігійні організації не виконують державних функцій» [8].

Стаття 6 «Відокремлення школи від церкви (релігійних організацій)». Цією статтею визнається світський характер державної системи освіти, у свою чергу держава зобов'язана забезпечувати рівний доступ до всіх видів та рівнів освіти усім громадянам, не залежно від їх ставлення до релігії.

Проте відділення церкви від державної школи не є перешкодою для існування релігійної освіти в Україні: «Громадяни можуть навчатися релігійного віровчення та здобувати релігійну освіту індивідуально або разом з іншими, вільно обираючи мову навчання» [8].

Стаття 6 прописує також умови створення церквою релігійних закладів освіти, а також обов'язки їх викладачів перед законом. Тобто, якщо внутрішніми положеннями та статутами релігійної організації передбачена діяльність духовних навчальних закладів для дітей та дорослих, держава не має права перешкоджати їй у цьому питанні. Для проведення релігійної освіти організації мають право використовувати власні приміщення або приміщення, що надані у їх користування. Обов'язок викладачів таких закладів – «виховувати своїх слухачів у дусі терпимості і поваги до громадян, які не сповідують релігії, та до віруючих інших віросповідань» [8].

Стаття 7 «Релігійні організації» конкретизує поширення дії Закону, вказуючи види релігійних організацій: «релігійні громади, управління і центри, монастирі, релігійні братства, місіонерські товариства (місії),

духовні навчальні заклади, а також об'єднання, що складаються з вищезазначених релігійних організацій» [8]. Основне зауваження щодо впливу Закону бачимо в наступному реченні: «На інші організації, утворені за релігійною ознакою, дія цього Закону не поширюється» [8].

Духовний навчальний заклад у Законі визнано релігійною організацією. Діяльність цих закладів регламентує Стаття 11 «Духовні навчальні заклади», що описує права самих закладів та права їх слухачів. Основний наголос у статті ми вбачаємо у відсутності державного втручання у внутрішню діяльність релігійних закладів освіти, які діють на підставі своїх статутів (відповідно зареєстрованих за порядком Статті 14 даного Закону). Основною метою створення даних закладів держава вбачає підготовку священнослужителів та служителів інших релігійних спеціальностей, які церква вважає за необхідне для власних потреб.

Уже в цій статті, ми бачимо, що слухачам і студентам духовних закладів освіти надано права, що відповідають правам слухачів та студентів державних освітніх закладів: «відстрочення проходження військової служби, оподаткування, включення часу навчання до трудового стажу...» [8].

Тобто права та обов'язки духовних навчальних закладів такі ж, які у державних закладів освіти вже у перших редакціях цього Закону. Проте реально вони вбачаються нами не повними без прийняття у 2014 р. нового Закону України «Про вищу освіту». А вже до 2014 р. дипломи релігійних закладів освіти не реєструвались на державному рівні, а тому освіта у таких закладах була, так би мовити, освітою для самого себе. До прикладу, якщо релігійний заклад освіти вважає за потрібне відповідно до своїх положень спеціальність «релігієзнавство», слухачі отримують якісну і повноцінну підготовку за спеціальністю, проте після закінчення цього закладу диплом нового кваліфікованого релігієзнавця не визнається державою. Відтак, випускник, що прагне отримати державну роботу за вказаною спеціальністю, змушений повторно проходити те ж саме навчання вже у державному ВНЗ. В результаті отримуємо розтрату сил, енергії, ресурсів та часу. А це у свою чергу порушує права особи, яка реально пройшла повний курс навчання, отримала якісну освіту, проте законних умов для працевлаштування вона не отримує. Відтак, певною мірою, отримуємо дискримінацію за релігійною ознакою.

У Статті 12 «Статути (положення) релігійних організацій» держава зобов'язує церкву надавати повну інформацію про свою діяльність. Одним із пунктів (4), що має містити Статут (положення) релігійної організації, є інформація про «права релігійної організації на заснування підприємств, засобів масової інформації, інших релігійних організацій, створення навчальних закладів». Далі по тексту: «Документи, які визначають віросповідну діяльність, вирішують інші внутрішні питання релігійної організації, не підлягають реєстрації в державних органах» [8]. А отже, діяльність навчальних закладів Законом не визнається внутрішньою віросповідною діяльністю церкви. У цьому пункті ми знову вбачаємо права релігійних навчальних закладів на державне визнання. Особливо з огляду на зміст Статті 13 «Релігійна організація – юридична

особа» (зміни внесено у 2012 р.), за якою весь перелік видів релігійних організацій, в тому числі духовні навчальні заклади, визнаються юридичною особою з дня її державної реєстрації.

За Статтею 14 «Реєстрація статутів (положень) релігійних організацій» «...духовні навчальні заклади подають на реєстрацію статут (положення) до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері релігії» [8].

Стаття 24 «Міжнародні зв'язки та контакти релігійних організацій і віруючих» визначає право релігійних організацій направляти громадян за кордон для навчання в духовних навчальних закладах і приймати з цією метою іноземних громадян.

Важливими у регламентації діяльності духовних закладів освіти як виду релігійної організації є Розділ V «Трудова діяльність у релігійних організаціях та на їх підприємствах», зокрема Стаття 25 «Трудові правовідносини у релігійних організаціях», за якою релігійна організація має право приймати на роботу громадян; умови праці регламентуються письмовим трудовим договором, який реєструється у встановленому порядку. Також реєструються документи, що визначають умови оплати праці усіх осіб, які працюють у релігійній організації. Громадяни, які працюють у релігійній організації за трудовим договором, можуть бути членами профспілки.

Стаття 26 «Трудові права громадян, які працюють у релігійних організаціях та створених ними підприємствах і закладах» стверджує, що на громадян, які працюють у релігійних організаціях на умовах трудового договору, поширюється дія законодавства про працю, загальнообов'язкове державне соціальне страхування, оподаткування.

Стаття 28 «Право на соціальний захист громадян, які працюють у релігійних організаціях та створених ними підприємствах і закладах» регламентує загальнообов'язкове державне соціальне страхування на умовах і в порядку, встановлених законодавством про даний вид страхування. «Релігійні організації, їх підприємства та заклади, а у випадках, передбачених законом, також і працівники цих організацій, підприємств, закладів сплачують страхові внески до Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, Фонду соціального страхування України, а також збір на обов'язкове державне пенсійне страхування до Пенсійного фонду України в порядку і розмірах, установлених законодавством»; «усім громадянам, які працюють у релігійних організаціях, їх підприємствах і закладах, державна пенсія признається і виплачується на загальних підставах відповідно до законодавства» [8].

Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» [8] у доповненні із новим Законом «Про вищу освіту» від 6 вересня 2014 р. розширює права Церкви і віруючих у освітній сфері [6].

Розглянемо детальніше дію цього Закону щодо вищих духовних навчальних закладів.

Стаття 3 «Державна політика у сфері вищої освіти» визначає межі відповідальності за державну політику у сфері освіти, яку за текстом статті визначає Верховна Рада України, а реалізує – Кабінет Міністрів України та центральний орган виконавчої влади. Пунктом 2

визначаються принципи державної освітньої політики. Важливим у питанні діяльності вищих духовних навчальних закладів (далі – ВДНЗ) є принцип 3 – незалежність здобуття вищої освіти від впливу політичних партій і релігійних організацій (крім вищих духовних навчальних закладів). Примітка в дужках стверджує право релігійних організацій впливати на діяльність власних закладів освіти.

Стаття 24 «Ліцензування освітньої діяльності» пунктом 12 відкриває можливості для визнання дипломів про вищу освіту, що видані ВДНЗ у випадку проходження цими закладами процедури ліцензування освітньої діяльності. У такому випадку дані про видані дипломи будуть вноситись до Єдиної державної електронної бази з питань освіти. Для можливості видання дипломів державного зразка релігійні заклади освіти повинні пройти процедуру акредитації освітніх програм. Важливим у тексті даної статті є використання словосполучення «які бажають», що слід розуміти як пропозицію добровільного вибору духовними закладами освіти державного визнання їхньої освітньої діяльності. Як зазначає експерт у справі акредитації ВДНЗ, що є членом робочої групи Міністерства освіти і науки України по розробці підзаконних актів з процедури державного визнання документів про вищу освіту, наукові ступені та вчені звання видані ВДНЗ, В. Хромець, вказане уточнення у тексті Закону було внесено його розробниками цілеспрямовано, «щоб у державних органів не виникло спокуси змушувати до проходження ліцензування та акредитації» [9].

Принципи діяльності, основні права і обов'язки вищого навчального закладу знаходимо у Статті 32. Пункт 1 цієї статті визначає принципи, які є основоположними для діяльності вищих навчальних закладів в Україні, зокрема і для ВДНЗ, а саме: автономії та самоврядування; розмежування прав, повноважень та відповідальності засновника (засновників), державних органів та органів місцевого самоврядування, до сфери управління яких належить вищий навчальний заклад, органів управління вищого навчального закладу та його структурних підрозділів; поєднання колегіальних та єдиноначальних засад; незалежності від політичних партій, громадських і релігійних організацій (крім вищих духовних навчальних закладів). Останній принцип є виключенням для ВДНЗ з огляду на його особливий статус в системі освіти, адже він повністю відокремлений від державного втручання в процес його діяльності, але повністю залежить лише від релігійної організації, що його створила і може визначати принципи діяльності ВДНЗ.

Стаття 40 «Студентське самоврядування» регламентує права та обов'язки студентів вищих навчальних закладів, зокрема стверджує, що студентське самоврядування забезпечує захист прав та інтересів студентів (курсантів) та їх участь в управлінні вищим навчальним закладом. Особливий статус за цією статтею знову отримують релігійні заклади освіти. Пункт 3, що проголошує принципи студентського самоврядування – добровільності, колегіальності, відкритості; виборності та звітності органів студентського самоврядування; рівності права студентів (курсантів) на участь у студентському самоврядуванні – є законодавчо забезпеченими для ВДНЗ, проте принцип незалежності від

впливу політичних партій та релігійних організацій (крім вищих духовних навчальних закладів) – знову представляє собою виключення і означає, що релігійні організації маю повне право чинити релігійний вплив на діяльність студентського самоврядування власних навчальних закладів.

Стаття 42, що прописує норми обрання, призначення та звільнення з посади керівника ВНЗ має окреме керівництво для ВДНЗ, а саме пункт 6 проголошує, що порядок призначення керівників вищих духовних навчальних закладів регулюється їх статутами (положеннями), зареєстрованими у встановленому законодавством порядку. Як коментує цю статтю В. Хромець: «...ця стаття повністю унеможливає вплив держави на призначення керівника ВДНЗ» [9].

Особливими за Законом є умови прийому на навчання ДВНЗ, які за статтею 44 регулюються їх статутами (положеннями), зареєстрованими у встановленому законодавством порядку. Тобто ДВНЗ самостійно розробляють правила та умови вступу, таким чином можуть бути введені обмеження для вступу у заклади освіти за релігійною приналежністю, обмежити вступ «осіб, що за церковними правилами не можуть бути студентами семінарії чи академії» [9].

Останнім важливим розділом Закону щодо регламентування діяльності ДВНЗ є Розділ 15 «Прикінцеві та перехідні положення». За пунктом 3 (підпункт 17) встановлено норми визнання документів, виданих ДВНЗ, еквівалентними відповідним документам, що видаються в установленому законодавством порядку. Для цього ДВНЗ в установленому законодавством порядку має законне право пройти процедури ліцензування та акредитації освітньої програми за спеціальністю «Богослов'я», а також створити та організувати діяльність аспірантури, докторантури, спеціалізованої вченої ради свого вищого духовного навчального закладу за науковою спеціальністю «Богослов'я» [6].

Пункт 5 Розділу 15 фактично формує нову окрему галузь науки в Україні – «Богослов'я» (до прийняття закону знаходилась в переліку галузі «Гуманітарні науки»), що делегує Кабінету Міністрів підпунктом 1 «протягом трьох місяців з дня набрання чинності Закону забезпечити затвердження центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти, єдиного переліку галузей знань, який повинен поєднати чинні переліки галузей освіти та науки, виділивши «Богослов'я» в окрему галузь знань». Далі підпункт 6 знаменує процес розробки порядку державного визнання документів про вищу духовну освіту, наукові ступені та вчені звання, а також процес створення та діяльності в Україні «аспірантури, докторантури та спеціалізованих вчених рад вищих духовних навчальних закладів і подальшого державного визнання присуджених ними наукових ступенів з наукових спеціальностей, що входять до галузі науки «Богослов'я», а також щодо порядку присвоєння вчених звань науково-педагогічним працівникам вищих духовних навчальних закладів» [6]. Цю діяльність Кабінет Міністрів України мав здійснити у 6-ти місячний строк із залученням представників релігійних організацій.

У результаті Кабінетом Міністрів України була прийнята Постанова №652 від 19 серпня 2015 р. «Про

державне визнання документів про вищу духовну освіту, наукові ступені та вчені звання, виданих вищими духовними навчальними закладами» [7], за якою Кабінет Міністрів України постановляє затвердити «Порядок державного визнання документів про вищу духовну освіту, наукові ступені та вчені звання, виданих вищими духовними навчальними закладами», а також внести зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 30 травня 2011 р. №550 «Деякі питання надання Міністерством освіти і науки і Державною службою інтелектуальної власності платних адміністративних послуг», за яким встановлено розмір плати за послуги Міністерства освіти і науки з визнання і встановлення еквівалентності документів про освіту, що видаються ВДНЗ. Цю послугу внесено до переліку платних адміністративних послуг, які надаються Міністерством освіти і науки і Державною службою інтелектуальної власності.

«Порядок державного визнання документів про вищу духовну освіту, наукові ступені та вчені звання, виданих вищими духовними навчальними закладами» визначає процедуру державного визнання документів про вищу духовну освіту, наукові ступені та вчені звання осіб, які на день набрання чинності Законом України «Про вищу освіту» здобули вищу освіту, захистили дисертації на здобуття наукових ступенів та отримали вчені звання у вищих духовних навчальних закладах, статuti (положення) яких зареєстровані в установленому законодавством порядку. Підставою державного визнання документів про освіту Міністерством освіти та науки України є заява фізичної особи (власника документа про вищу духовну освіту, науковий ступінь та вчене звання) або клопотання релігійного центру (управління), що подається за умови наявності заяви фізичної особи.

Наступним важливим документом для визнання документів релігійних закладів є Наказ Міністерства освіти і науки України «Деякі питання державного визнання документів про вищу духовну освіту, наукові ступені та вчені звання» від 08.04.2016 №381. За цим документом відповідно до пунктів 2, 8, 23 «Порядку державного визнання документів про вищу духовну освіту, наукові ступені та вчені звання, виданих вищими духовними навчальними закладами», затверджено Положення про Комісію з державного визнання документів про вищу духовну освіту та Положення про Комісію з державного визнання документів про наукові ступені та вчені звання. Проведено розмежування організаційної відповідальності за процес державного визнання документів:

– забезпечення державного визнання документів про вищу духовну освіту, виданих вищими духовними навчальними закладами України – департамент вищої освіти МОН;

– забезпечення державного визнання іноземних документів про вищу духовну освіту – структурний підрозділ МОН, до повноважень якого віднесено розгляд питань з визнання іноземних документів про вищу освіту;

– забезпечення державного визнання документів про наукові ступені та вчені звання – структурний підрозділ МОН, до повноважень якого віднесено розгляд питань з атестації наукових і науково-педагогічних кадрів.

Таким чином Комісія з державного визнання документів про вищу духовну освіту, є дорадчим органом МОН і діє відповідно до «Положення про Комісію з державного визнання документів про вищу духовну освіту» [4]. Указана комісія створена «з метою виконання покладених на МОН повноважень щодо державного визнання документів про вищу духовну освіту, виданих вищими духовними навчальними закладами України, статuti (положення) яких зареєстровані в установленому законодавством порядку» [4], основним завданням комісії є визнання документів ВДНЗ.

Відповідно до «Порядку державного визнання документів про вищу духовну освіту, наукові ступені та вчені звання, виданих вищими духовними навчальними закладами» розгляд документів про наукові ступені та вчені звання здійснює Комісія з державного визнання документів про наукові ступені та вчені звання, що також є дорадчим органом МОН і керується у своїй діяльності «Положенням про Комісію з державного визнання документів про наукові ступені та вчені звання» [5]. За цим Положенням визначаються завдання, функції та порядок діяльності Комісії з державного визнання документів про наукові ступені та вчені звання. Дана комісія утворена «з метою виконання покладених на МОН повноважень щодо державного визнання документів про наукові ступені та вчені звання, виданих вищими духовними навчальними закладами, статuti (положення) яких зареєстровані в установленому законодавством порядку, а також виданих іноземними вищими духовними навчальними закладами» [5], що і є основним завданням вказаної комісії.

Висновки. Отже, з 2014 р. на законодавчому рівні в Україні розпочався процес державного визнання дипломів, а відтак й освіти, що надають своїм слухачам вищі духовні навчальні заклади, створені релігійними організаціями на території України. Починаючи з прийняття Закону України «Про вищу освіту», український уряд на чолі з Кабінетом Міністрів України та за участі Міністерства освіти та науки України втілюють довгоочікуваний з боку релігійних організацій процес з акредитації та ліцензування вищих духовних навчальних закладів у нашій державі. Розробники вказаних вище нормативно-правових актів спиралися на побажання релігійних організацій та на один із основних принцип української державної політики – розділення школи і церкви, зберігши повну незалежність від втручання один одного в освітню сферу. Закон України «Про вищу освіту» зберіг за релігійними організаціями право на власний розсуд обирати – виводити свою освітню діяльність на державний рівень, і таким чином вступити в процес ліцензування та акредитації своїх навчальних закладів, чи залишити релігійні освітні послуги окремих закладів у межах конфесійної діяльності. Проте вихід таких закладів на державний рівень не означає повне підпорядкування державному управлінню, адже проаналізовані вище закони зберігають за релігійними закладами освіти право на самоврядування, визначення власних принципів діяльності, зарахування абітурієнтів та призначення керівників ВДНЗ. Створено сприятливі умови для визнання як вже отриманих дипломів

до прийняття нового закону про вищу освіту, так і майбутнього державного визнання навчальних програм, наукових ступенів та вчених звань, виданих і присвоєних ВДНЗ. Власники дипломів, отриманих до 6 вересня 2014 р., мають перспективи державного працевлаштування. Однак попереду ще багато роботи. Адже для досягнення державних стандартів освітніми релігійними закладами, їх керівництву потрібно прикласти зусиль для приведення навчальних програм до освітніх стандартів держави, упорядкувати документацію, випрацювати правила та принципи їх діяльності. Зважаючи на кількість ВДНЗ в Україні¹, створених за конфесійною приналежністю, можна зробити висновок, що для більшості з них це не стане перешкодою. Історія богословської освіти і науки в Україні стала на шлях свого розвитку.

Список використаних джерел

1. Владиченко Л. Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації»: двадцять п'ять років історії [частина 1] [Електронний ресурс] / Л. Владиченко // РІСУ – Релігійно-інформаційна служба України [сайт]. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/studios/studies_of_religions/63146/ (дата звернення: 02.01.2017).
2. Деякі питання державного визнання документів про вищу духовну освіту, наукові ступені та вчені звання [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.04.2016, №381. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0678-16/paran5#n18> (дата звернення: 02.01.2017).
3. Звіт про мережу церков і релігійних організацій в Україні станом на 1 січня 2016 року. Форма №1 [Електронний ресурс] / Міністерство культури України [офіційний сайт]. – Режим доступу: http://mincult.kmu.gov.ua/document/245083576/Dodatok1_MCU_Nakaz184-31032016.xls (дата звернення: 02.01.2017).
4. Положення про Комісію з державного визнання документів про вищу духовну освіту [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.04.2016, №381. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0678-16/paran5#n18> (дата звернення: 02.01.2017).
5. Положення про Комісію з державного визнання документів про наукові ступені та вчені звання [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.04.2016, №381. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0679-16/paran4#n4> (дата звернення: 02.01.2017).
6. Про вищу освіту [Електронний ресурс]: закон України [№1556-VII, Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, №37–38, ст. 2004]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 02.01.2017).
7. Про державне визнання документів про вищу духовну освіту, наукові ступені та вчені звання, виданих вищими духовними навчальними закладами [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 р., №652. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/652-2015-%D0%BF/paran14#n14> (дата звернення: 02.01.2017).
8. Про свободу совісті та релігійні організації [Електронний ресурс]: закон України [Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, №25, ст. 283]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/987-12> (дата звернення: 02.01.2017).

¹ Станом на 1 січня 2016 р. в Україні нараховується 198 духовних навчальних закладів, в т.ч. вищих духовних навчальних закладів (далі – ВДНЗ) – 129 та середніх духовних навчальних закладів – 69, в яких навчається 19 862 слухачів, зокрема 8 195 студентів денної форми.

Вищі духовні навчальні заклади за конфесійною ознакою мають наступну чисельність: УПЦ – 19, УПЦ КП – 18, УАПЦ – 7, УГКЦ – 16, РКЦ – 10, ВСЦЄХБ – 39, ВСЦХВСП – 18, іудейські релігійні об'єднання (загальна кількість) – 7, мусульманські релігійні об'єднання (загальна кількість) – 6, нові релігійні організації язичницького спрямування (загальна кількість) – 3 [3].

9. Хромець В. Про вищу духовну освіту в новому Законі України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс] / В. Хромець // Сайт Віталія Хромця. – Режим доступу: <http://www.khromets.in.ua/visa-duhovna-osvita/pro-visu-duhovnu-osvitu-v-novomu-zakoni-ukraieni-pro-visu-osvitu> (дата звернення: 02.01.2017).

References

1. Vladychenko L. Zakonu Ukrai'ny «Pro svobodu sovisti ta religijni organizacii»: dvadcat' p'jat' rokov istorii' [chastyna I] [Elektronnyj resurs] / L. Vladychenko // RISU – Religijno-informacijna sluzhba Ukrai'ny [sajt]. – Rezhym dostupu: http://risu.org.ua/ua/index/studios/studies_of_religions/63146/ (data zvernennja: 02.01.2017).

2. Dejaki pytannja derzhavnogo vyznannja dokumentiv pro vyshhu duhovnu osvitu, naukovi stupeni ta vcheni zvannja [Elektronnyj resurs]: Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrai'ny vid 08.04.2016, №381. – Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0678-16/paran5#n18> (data zvernennja: 02.01.2017).

3. Zvit pro merezhu cerkov i religijnyh organizacij v Ukrai'ni stanom na 1 sichnja 2016 roku. Forma №1 [Elektronnyj resurs] / Ministerstvo kul'tury Ukrai'ny [oficijnyj sayt]. – Rezhym dostupu: http://mincult.kmu.gov.ua/document/245083576/Dodatok1_MCU_Nakaz184-31032016.xls (data zvernennja: 02.01.2017).

4. Polozhennja pro Komisiju z derzhavnogo vyznannja dokumentiv pro vyshhu duhovnu osvitu [Elektronnyj resurs]: Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrai'ny vid 08.04.2016, №381. – Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0678-16/paran5#n18> (data zvernennja: 02.01.2017).

5. Polozhennja pro Komisiju z derzhavnogo vyznannja dokumentiv pro naukovi stupeni ta vcheni zvannja [Elektronnyj resurs]: Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrai'ny vid 08.04.2016, №381. – Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0679-16/paran4#n4> (data zvernennja: 02.01.2017).

6. Pro vyshhu osvitu [Elektronnyj resurs]: zakon Ukrai'ny [№1556–VII, Vidomosti Verhovnoi' Rady (VVR), 2014, №37–38, st. 2004]. – Rezhym dostupu: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (data zvernennja: 02.01.2017).

7. Pro derzhavne vyznannja dokumentiv pro vyshhu duhovnu osvitu, naukovi stupeni ta vcheni zvannja, vydanyh vyshhymy duhovnymy navchal'nymy zakladamy [Elektronnyj resurs]: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrai'ny vid 19 serpnja 2015 r., №652. – Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/652-2015-%D0%BF/paran14#n14> (data zvernennja: 02.01.2017).

8. Pro svobodu sovisti ta religijni organizacii' [Elektronnyj resurs]: zakon Ukrai'ny [Vidomosti Verhovnoi' Rady URSR (VVR), 1991, №25, st. 283]. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/987-12> (data zvernennja: 02.01.2017).

9. Hromec' V. Pro vyshhu duhovnu osvitu v novomu Zakoni Ukrai'ny «Pro vyshhu osvitu» [Elektronnyj resurs] / V. Hromec' // Sajt Vitalija Hromcya. – Rezhym dostupu: <http://www.khromets.in.ua/visa-duhovna-osvita/pro-visu-duhovnu-osvitu-v-novomu-zakoni-ukraieni-pro-visu-osvitu> (data zvernennja: 02.01.2017).

Chornoivan Y. V., candidate of philosophical sciences, senior research fellow at Center for the Study of Religions National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kyiv), y.v.chornoivan@npu.edu.ua

State accreditation of theological and religious education institutions in Ukraine

The article deals with the accreditation and licensing of higher theological and religious education institutions in Ukraine. The author analyzes the basic of legislative regulations on the matter: the law of Ukraine «On Freedom of Conscience and Religious Organizations» and «On Higher Education», which control and organize the activities of theological educational institutions. The specified documents retain one of the central principles of Ukrainian education policy: the separation between state and church.

Today Ukraine has started the process of state recognition of theological educational certificates, scientific degrees and titles issued by theological and religious education institutions. The legislation stipulates the allocation of a new branch of sciences «Theology». The graduates of religious academies, seminaries and other religious institutions have received new opportunities employment as state officials. All these factors mark a new era in the development of Ukrainian science and education, including theology.

Keywords: theology, accreditation, theological and religious education institutions, Law of Ukraine.

* * *

УДК 101.1:316

Гасимова Б.,
диссертантка кафедри філософії,
Бакинський державний університет
(Азербайджан, Баку), matlabm@yandex.com

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНОГО САМОСОЗНАНИЯ В РЕАЛИЯХ ГЛОБАЛИЗИРУЮЩЕГОСЯ МИРА И АЗЕРБАЙДЖАНСКАЯ МОДЕЛЬ МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛИЗМА

Делается попытка разобраться в проблемах сохранения национального самосознания и национальной идентичности в условиях глобализации. Отмечается, что после гибели Советского Модерна мы сталкиваемся лицом к лицу с экспансией западных ценностей. Подобная экспансия исходила из уверенности о неизбежности означенных ценностей. Однако сегодня начетническое восприятие ценностей Западной буржуазной цивилизации сменилось периодом критического отношения к ним. Раскрывается сущность неоконсервативного подхода, фактически ставшего идеологической основой Азербайджанского государства. Подчеркивается, что подобный подход подразумевает извлечение пользы от положительного опыта всего человечества, постоянное обогащение национального мировоззрения и выступает сторонником диалога между культурами и религиями. В статье в общих чертах дается характеристика Азербайджанской модели мультикультурализма. Опыт Азербайджана в этой области доказывает, что мультикультурализм в условиях глобализации является моделью поступательного движения, обеспечивающей сосуществования в едином пространстве культур и цивилизаций.

Ключевые слова: глобализация, национальное самосознание, универсализация, сохранение национальной идентичности, Азербайджанская модель мультикультурализма, неоконсервативный подход.

(стаття друкується мовою оригіналу)

Эра глобализации, открывая новые горизонты развития и интеграции перед нашей страной, как независимым субъектом мировой политики, и обществом, все больше обнаруживает и новые перспективные возможности для международного сотрудничества. Необратимые трансформационные процессы, с одной стороны, стандартизируя все сферы общественной жизни по универсальной ценностной матрице, создают однородность и единообразие; но с другой стороны вопреки процессам универсализации национальные особенности продолжают сохранять свою силу влияния в качестве решающего фактора, как в нашей географии, так и в планетарном масштабе [1]. Указанное обстоятельство актуализирует изучение специфических особенностей развития национального самосознания в условиях глобализации в качестве предмета научных исследований. При этом следует особо различить роль двух факторов, обусловивших специфику развития национального самосознания как составной части общественного сознания – роль внешнего и внутреннего влияния. Если внутренний фактор порожден инстинктом внутреннего существования любого общества, ответной реакцией его иммунной системы против чуждых воздействий, то внешний фактор во многом проявляется как отражение искусственного вмешательства элементов ложного сознания в общественные процессы; в отличие от первых, вторые носят деструктивных характер.

Падение социализма произошло во многом не как закономерный результат естественного исторического развития, а как вследствие геополитических ходов и маневров. С учетом этого обстоятельства, правомочно утверждать: всколыхнувшиеся в бывших постсоциалистических странах «национальные движения», не смотря на некоторый прогрессивный характер, являлись больше рукотворными проектами, рассчитанными